

Н. П. Швець

*Наукова бібліотека
Львівського національного університету
ім. І. Я. Франка*

м. Львів

**ДО МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ “ВЛАСНИЦЬКОГО
ЗНАКУ”: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. І. Я. ФРАНКА**

Питання щодо необхідності проведення повного наукового опису рідкісних і цінних книжок неодноразово дискутувалося на сторінках бібліологічних видань. Підкреслювалося, що “повний науковий опис книжкових пам’яток має велике історико-книгознавче та загальнокультурне значення”¹. На певному етапі у повному бібліографічному опису стародруків та рідкісних видань використовується методика кодикологічного дослідження, оскільки “архівна та бібліотечна інформація, що міститься в писемних та друківаних документах, може бути принципово структурно розгорнута до найменших подробиць через реальне дослідження книги і архівного документа як багатоаспектної та багатофункціональної системи. В цьому плані археографічний та бібліографічний описи є елементами одного порядку в структурі суспільної інформації”². Різниця полягає в своєрідності та, головним чином, в унікальності рукописного матеріалу на противагу тиражованому друкованому. Але, як тільки на книзі з’являються “сліди побутування”, вона виділяється із загальної кількості того чи іншого видання, стає суб’єктом не тільки бібліографічного опису, але й має бути досліджена на “рівні примірника”. В такому разі доцільним є опрацювання стародруку за визначеними розділами структури формалізованого кодикологічного опису, а саме, – розділами “історія”, “зовнішній опис: оправа, стан”³ тощо. Цілком прийнятним для опрацювання стародруківаних та рідкісних книг є розділ у кодикологічній

структурі опису А14: “Знаки книжні та облікові”⁴. У практиці дослідження стародрукованих видань відомості, що проливають світло на історію окремого примірника, об’єднують одним термінологічним визначенням “власницький знак”. За прийнятою європейською книгознавчою термінологією власницький знак книги⁵ (іноді книжковий⁶) – це літерний, графічний або тиснений знак, що вказує на власника книги, окреслює її приналежність до конкретного бібліотечного зібрання. Генезис власницького знаку виходить із бажання зберегти книгу від викрадення. Біля його витоків було розуміння власником (власниками) рідкості та унікальності книги.

Спосіб зазначення власності на книжці протягом часу зазнав різних змін і перетворень. Якщо розташувати хронологічно видові зміни найбільш розповсюджених форм знаку, то першим у цьому ряду виник рукописний власницький запис (підпис), в латинізованій термінології – провенієнційний запис. Провенієнції знаходимо на рукописних та друкованих книгах до ХІХ ст., а іноді й в ХХ ст. Слід зауважити, що не кожен запис чи помітка відповідають терміну “провенієнція”. В масі рукописних заміток, які можна знайти в книзі (коментарі читача до надрукованого, особисті спостереження, які не мають відношення до тексту книги, анекдоти, помарки, виправлення тощо), в даному контексті до уваги беруться тільки ті, що функціонально відповідають вимозі вказувати на власницьку приналежність. Це і є, власне, провенієнції. Щодо інших записів, щоб уникнути термінологічної плутанини, краще визначати їх як покрайні записи (записи на берегах), чи маргіналії. Окремою категорією слід розглядати написи *mapu porgia* – “автографи”, які в практиці книгознавства є, переважно, предметом збирання, виділення в окремі колекції⁷.

Від першої половини ХІV ст. поширився звичай розміщення на аркушах рукопису, а з винаходом книгодрукування – і на аркушах друкованих книг невеликого за розміром малюнка герба власника, або т. зв. “екслібриса-мініатюри” (останні відомі приклади датовані першою половиною ХVІ ст.). Так, на форзацному аркуші інкунабула “Історична енциклопедія Вінцента з Бове” (Страсбург, бл. 1473)⁸ примірника з НБ ЛНУ маємо розшифрувати художньо виконаний різнокольоровими фарбами герб власника книги – єпископа діоцезії Секкау в Штірії (Австрія) Маттіаса Шейта фон Вестерштеттена (1440–17.V.1517). Крім того, цей інкунабул є наочним доказом становлення наступного виду власницького знаку – “власницького тиснення” – набірною тиснення

імені власника, іноді року виготовлення оправи шильдами на оправі. Так, на верхній кришці оправи, яку виконав майстер Йоганн Ріхенбах з Гейслінгена⁹ близько 1481–1486, блінтове тиснення готичними мінускулами “schit” – ім’я власника Scheit (Scheidt) у баварській дифтонгізації та рік виготовлення самої оправи. Така традиція витискати ім’я власника чи назву установи зберігалась протягом наступного століття, як окремо, так і в композиції, інколи одночасно з суперекслібрисом, який утворився від мальованого екслібриса-мініатюри. Суперекслібрис (гербовий, емблемний, вензельний) виконувався блінтовим тисненням або тисненням золотом чи сріблом.

Пізніший вид власницького знаку – екслібрис, який пройшов шлях від екслібриса в формі печатки-дереворита (на Заході відомий вже у XV ст.) до сучасного, найчастіше у вигляді етикетки, яку прийнято наклеювати на форзацний аркуш книги. Один з найстарших екслібрисів-штампів на Галичині вперше з’являється в краківському середовищі бібліофілів на початку XVI ст. Бібліотечна печатка стала відома пізніше – в кінці XIX ст., відтоді набула популярності і досі є найбільш вживаним бібліотечним власницьким знаком.

У XVIII ст. між часом виникнення суперекслібриса до появи клеєного екслібриса, за нашими спостереженнями, існувала наліпка з тисненням монограми установи, яку клеїли на корінець оправи. Створення характерного корінця було спрощеним варіантом зробити власницьку оправу як для приватних осіб, так і для бібліотек установ. Таку традицію спостерігаємо в зібраннях монастирських бібліотек і бібліотек навчальних закладів XVIII ст. Вони могли бути попередниками т. зв. “бібліотечної оправи”. В XIX–XX ст. таку ж саму функцію, але в дешевшому й спрощеному варіанті, виконували бібліотечні наліпки. З часом екслібриси, виконані художниками, стають предметом колекціонування, зважаючи на їх художню вартість як творів графіки малих форм. Але хоча в практиці роботи НБ ЛНУ є прецедент створення колекції екслібрисів¹⁰, у нашій роботі він не розглядається, оскільки за функціональністю окремо взяті поза книгами екслібриси втрачають актуальність для виявлення історичних зібрань.

У практичній роботі з історичними книжковими зібраннями власницький знак нас цікавить з точки зору своєї інформативності та документальності, які можуть бути в більшості випадків визначним чинником для реконструкції втрачених на сьогодні чи

розпорошених по різних бібліотеках книгозбірень. Власне тому виявлення та дослідження власницького знаку є невід'ємною частиною книгознавчих та бібліотекознавчих досліджень.

Якщо розглянути досвід книгознавців в Україні та за кордоном, то слід звернути увагу на останні дослідження в цій галузі колег із Всеросійської державної бібліотеки іноземної літератури ім. М. Рудоміно (ВДБІЛ). Коли бібліотека поставила перед собою завдання зробити відкритою інформацію про трофейні фонди, що зберігаються в ній, працівники зіткнулися з необхідністю чіткої класифікації власницького знаку. За основу виконавці-дослідники взяли параметри: спосіб виконання, фіксація розміру, форма знака. За способом виконання розділили: відбиток на твердому матеріалі (суперекслібрис, шрифтове тиснення), відбиток на папері (штампи суцільні і набірні), наклеювання (екслібриси, наліпки), напис¹¹. Слід зауважити, що робота колег з бібліотеки іноземної літератури є безперечно важливою. Вона становила значний результат не тільки для бібліографів з Німеччини (переважна більшість трофеїв звідти), але має і для нас чималий інтерес, оскільки в ВДБІЛ була виявлена значна кількість книг з бібліотек Львова — декілька сотень книжок із зібрання Міхаля Єжи Мнішка¹² та книги з бібліотеки митрополита Андрея Шептицького, деякі з них з автографами¹³. Проте ми маємо іншу точку зору на деякі положення щодо методики опрацювання знаків, особливо стосовно поділу на “говорящие” і “немые” знаки. Так, Зубков зазначає: “Среди записей “к немым” относятся разного рода рукописные пометки библиотечного характера (шифры, инвентарные номера и т. п.), так и появившиеся в результате чтения; среди экслибрисов — ярлыки с шифром, среди штампов — штемпели типа “Проверено”, “Дублет” и т. п.”¹⁴. Такий підхід виправдовує себе при роботі з «чужими фондами». Коли ж досліджується «своя» історична колекція, то дослідник, як правило, орієнтується в джерелах комплектування бібліотеки, що дає можливість дослідити та пояснити будь-яку бібліотечну помітку. Можемо представити наші спостереження з досвіду роботи з власницькими знаками.

Теоретичним підґрунтям роботи з дослідження власницьких знаків згідно з вище наведеною класифікацією для нас є методологічні розробки та публікації професійних видань. У цій роботі необхідно мати відповідний довідковий та науковий апарат, а також фахового дослідника. Для опрацювання екслібрисів існує значна кількість літератури: ілюстровані каталоги, історичні нариси,

стандарти опису. Немає потреби наводити довгі списки спеціальної літератури з даної тематики, оскільки сучасні комп'ютерні технології та онлайнвий зв'язок дозволяють швидко переглянути на сайтах бібліотек Європи і Америки літературу з цієї тематики. Так, на сайті Державної бібліотеки Німеччини на сьогодні є перелік 1011 позицій публікацій на тему екслібрисів, 64 – суперекслібрисів, в т. ч. перелік стародруків, на оправі яких є суперекслібриси. В базі даних Національної Бібліотеки Польщі у Варшаві список літератури з тематики екслібрисів займає 557 позицій, суперекслібрисів – 15. Для вітчизняних книгознавців залишається відкритою тільки проблема придбання таких довідників і альбомів. Для розкриття суперекслібрисів вважаємо за доцільне використовувати опубліковані ілюстровані каталоги з урахуванням географії суперекслібриса. Для нас настільними книгами є праці Казимира Пекарського¹⁵, Марії Сіпайло¹⁶, Марії Цубжинської-Леонарчик¹⁷, М. Гембаровича¹⁸, Е. Ружицького¹⁹, статті в спеціальних серійних та періодичних виданнях: “Silva rerum”, “Exlibris-Zeitschrift”, “Zeitschrift für Bücherfreunde”, “Einbandforschung”. У разі відсутності відомостей в каталогах, та оскільки переважна більшість суперекслібрисів за сюжетом – гербові, то власника можна шукати за гербовниками. В якості історичного ілюстрованого видання з геральдики та емблематики релігійних об'єднань звертаємось до книги “Leksykon godeł zakonnych”²⁰.

Щодо провенієнційних записів, дослідження яких має своє бібліологічне спрямування, перш за все слід згадати праці Казимира Пекарського²¹, Броніслава Косовського²², Леонарда Яжембовського²³, Барбари Беньковської²⁴, Марії Сіпайло²⁵, низку праць як методологічного, так і фактографічного характеру Едварда Ружицького²⁶. Одна із останніх публікацій з цієї ж тематики – стаття Марії Підлипчак-Майєрович²⁷. На прикладі Бібліотеки Оссолінських у Вроцлаві та Національної бібліотеки Білорусі вона відмічає, що існує багато проблем у дослідженнях провенієнцій, не зважаючи на найновішу електроніку та комп'ютерні програми. Роботу слід продовжувати в таких напрямках: 1) документально-інформаційна діяльність з метою окреслити обсяг власницьких знаків; 2) відтворення “робочої лабораторії” власника книгозбірні – як приватного, так й інституції; 3) дослідження кола читацьких зацікавлень²⁸. Далі вона зауважує, що саме провенієнційні записи, відчитані зі стародруків і генеровані в традиційних картотеках, все частіше

стають елементом бібліографічного опису в друкованих каталогах стародруків, знаходять своє місце в комп'ютерних базах даних.

Уршула Пашкевич у статті про дослідження провенієнційних знаків бібліотек Західної України повідомляє, що в департаменті народної спадщини Міністерства культури Польщі збирається база даних власницьких знаків²⁹. Колеги з Міністерства культури Польщі багато років готують до друку ілюстрований каталог власницьких знаків³⁰. Електронні бази даних власницьких знаків мають наукові бібліотеки Британії, Німеччини, Австрії³¹, низка бібліотек Польщі. Практиками в провенієнційних дослідженнях виступають укладачі каталогів, які наводять їх при повному книгознавчому описі книг³². В історіографії проблематики досліджень, в яких переважно торкалися приватних зібрань³³, визначилися три основні тенденції на основі збережених примірників: 1) реконструкція стану давніх історичних книжкових зібрань³⁴; 2) на базі існуючих інвентарів, заповітів, архівних матеріалів³⁵; 3) поєднання цих двох методів³⁶. Ці основні тенденції торкаються і дослідження бібліотек різних інституцій. І при тому важливо, чи велися інвентарні книги, чи зберігається книгозбірня в одній бібліотеці, чи її зібрання розпорошене в різних місцях. У разі відсутності інвентарів, розпорошеності книгозбірні практично єдиним джерелом для реконструкції історичного зібрання є сама книга, “яка є наглядним свідченням збирання та читання ряду її власників”³⁷.

Фонди бібліотеки Львівського університету дають багатий матеріал для виявлення численних приватних зібрань, які у вигляді дарів або через купівлю потрапляли до бібліотеки. Вливання в фонди в 1785–1789 рр. монастирських книгозбірень, бібліотек навчальних закладів релігійних орденів, а після пожежі 1848 р. – передача дублетів із бібліотеки ім. Оссолінських, дари відомих науковців та громадян міста зробили університетську бібліотеку скарбом щодо можливості й необхідності проведення книгознавчих досліджень, в т. ч. і в напрямку виявлення та аналізу “власницького знаку”.

У бібліотеці Львівського університету дослідженням “власницьких” знаків ще у першій половині ХХ ст. займалися відомі вчені-бібліологи. В каталозі інкунабулів 1912 р., укладачем якого був Євген Барвинський³⁸, наведені власницькі знаки 64 приватних власників та інституцій. В 1929 р. Рудольф Габріел Котуля опублікував роботу з провенієнційних досліджень — “Власники рукописів і стародруків ... в бібліотеці “Баворовіанум”³⁹, в якій автор представив 600 власницьких записів та бібліотечних знаків. На їх

основі Р.Г. Котуля визначив книги з королівських, монастирських, костельних, світських бібліотек та низку приватних зібрань XV–XIX ст. Він також автор статті про оправу та власницькі знаки інкунабула 1473 р.⁴⁰

Анна Єнджейовська впродовж багатьох років досліджувала власницькі знаки на рукописах та стародруках університетської бібліотеки. В її фрагментарних записах занотовано 680 провенієнцій, відчитаних з 4 тис. перших за інвентарними номерами книг бібліотеки⁴¹ та численні власницькі записи на рукописах⁴². У коректурному варіанті підготовленого нею до друку в співавторстві з Р.Г. Котулею “Каталогу інкунабулів”⁴³ (1938 р.) були наведені провенієнції і представлено список 69 давніх власників інкунабулів.

У 1927 р. К. Пекарський опублікував описи найцінніших примірників Львівської кафедральної бібліотеки⁴⁴, які згодом потрапили до бібліотеки Львівського університету, і при кожному опису навів провенієнційні записи. Після Другої світової війни ця робота в бібліотеці була припинена, оскільки не було належних умов для її проведення: відбулося фактичне закриття відділу рукописних та рідкісних книг, нівелювання його довідкового апарату та самих стародруків у загальному фонді бібліотеки. Тільки після надання відділу штату кваліфікованих співробітників та відповідного приміщення, завдяки чому стало можливим зібрати стародруковані та рідкісні видання в одному відділі, в бібліотеці були поновлені традиційні дослідження книжкових фондів. Результатами цих досліджень стає реконструкція історичних книгозбірень бібліотеки Львівського університету. Так, аналізуючи і співставляючи з інвентарними книгами “німі” бібліотечні замітки, була виявлена розпоршена бібліотека лейбмедика та префекта придворної бібліотеки австрійського імператора Карла IV Пія Ніколя Гареллі. Звернути увагу на записи чорнилом на форзацах стародруків наптовхнула книга Міхаєля Деніса “Die Merkwürdigkeiten der k. k. garelischen öffentl. Bibliothekam Teresiano”⁴⁵. Автор, описуючи “Kostbare Bücher”, згадує про видання Жакена “Віденський ботанічний сад” (Відень, друк. Калівода, 1770) та зазначає, що в Гареллі це нумерований примірник, а саме «Das vierte Exemplar»⁴⁶. Наш “Жакен” був саме тим “Жакеном № 4”⁴⁷. Далі ми співставили бібліотечні помітки на примірнику з інвентарними книгами бібліотеки в різні періоди її існування: Відень (2 етапи), Львів (2 етапи). Кріпосний номер “12.A.7” є тотожним до номеру за віденським каталогом 1766 р.⁴⁸ Номери рудим олівцем “32.A.7-9” та простим олівцем

XXXII.A.7 позначають відповідні переміщення книги, час її розміщення в Тринітарському костьолі (до 1848 р.) і відповідають записам у каталозі бібліотеки Львівської академії⁴⁹. Кріпосний та інвентарний номери на екслібрисі “XXXI.A.1”, “BN 21 401” відповідають запису в п’ятому томі інвентарної книги бібліотеки Львівського університету періоду її перебування в університетському корпусі по вул. Святого Миколая.⁵⁰ Подібні співставлення бібліотечних поміток з бібліотечною документацією роблять їх із «німих» цілком інформативними. В результаті в НБ ЛНУ виявлено понад 300 назв цієї цінної бібліотеки.

Наукове опрацювання бібліотеки Львівського кафедрального костьолу⁵¹, що після 1939 р. була передана до університетської бібліотеки, дозволило виявити понад 418 записів попередніх власників. Записи свідчать, що не тільки вище духовенство мало книгозбірні, але й проповідники, каноніки та ін. Відчитані власницькі записи дають змогу нам розширити коло відомих з історичних джерел бібліофілів Львова, насамперед, духовних осіб. Укладена картотека власників⁵², у Польщі готується до друку каталог бібліотеки⁵³.

Працюючи над реконструкцією початкового зібрання бібліотеки університету — бібліотеки Львівського єзуїтського колегіуму, автор паралельно проводила дослідження і численних власницьких записів на книгах з інших релігійних інституцій. Слід зазначити, що крім формального палеографічного підходу до відчитування власницьких записів і їх фіксації, варто звертати увагу на історичні реалії досліджуваного періоду, проводити аналогії в практиці утримання бібліотек та пам’ятати про тогочасне бібліофільське оточення. З однієї сторони, у Львові доби Ренесансу, на час появи єзуїтів, було достатньо бібліотек як приватних, так і книгозбірень інституцій: монастирів, шкіл, магістрату. Стан бібліотек міста, згідно зі звітом архієпископа Львівського Яна Димитра Соліковського від 1600 р.⁵⁴, виглядав так. Костьол і монастир домініканців Божого Тіла “мають відмінну бібліотеку”⁵⁵ в спеціальному будинку, спорудження якого почалося за пріора Дробицького і тривало декілька років⁵⁶. Відомо, що т. зв. Кафедральна бібліотека існувала вже в середньовіччі, а в XIV–XVI ст. мала 4 самостійні зібрання: бібліотека кафедральна, бібліотека митрополії, яка згодом отримала назву «капітульна», проповідницька бібліотека та бібліотека вікаріїв. У реляції за 1600 р. Соліковський писав, що “книгозбірня костьолу має небагато книг і здавна зачитаних. Більш упорядкованою та пронумерованою є бібліотека капітули, у

якій є майже всі томи патристики, з канонічного права та інші різні книги”⁵⁷. Далі він звітується про архів костьолу, в якому “зберігаються настільки більше привілеїв церков, [записів] фундацій, прав та інших документів, наскільки [збільшується] інших парафіяльних костелів під капітульним зводом. Архіваріус — один, сеньйор з капітули”⁵⁸.

Для бібліотеки Львівського університету є актуальним виявлення та реконструкція первинного зібрання — бібліотеки єзуїтського колегіуму. Враховуючи пожежі, розпорошеність фонду після скасування Ордену, така реконструкція можлива в наш час, насамперед, на основі дослідження власницьких знаків стародруків та рукописів, крім того, на вивченні документів Товариства Ісуса (ТІ) та літературних джерел. Львівський єзуїтський колегіум, за наміром його засновника Я.Д. Соліковського, створювався на зразок Віленської академії. Існували чіткі правила стосовно ведення справ у бібліотеці. Так, щодо власницького знаку була прийнята рекомендація Ординації генерала Закону (затверджена на VI генеральній конгрегації у 1608 р. і підтверджена VII генеральною конгрегацією у 1615–1616 рр.). Мова йшла про те, що кожний префект бібліотеки мав обов’язок позначати книги спеціальним написом. До цієї рекомендації книги теж позначали власницьким знаком, але перші записи, ще до бібліотеки Львівської місії ТІ (1584–1590 рр.), позначали тільки двома літерами: “*B[ibliotheca] S[ocietatis] Iesu*”⁵⁹. До бібліотеки резиденції, тобто в 1590–1607 рр., — у більш розкритій формулі: “*R[esidentiae] Leopoliensis Societatis Jesu*”⁶⁰. Щодо формулювання запису бібліотеки колегіуму, то його робили в декількох варіантах, вживаючи скорочення довільно і відносно до будь-якого слова в записі. Але майже у всіх віднайдених провенієнціях такий напис робили на титульному аркуші. Виключення становлять тільки власницькі записи шляхетського колегіуму, де запис повторюється декілька разів у книжці і займає нижні частини двох сторінок у розвороті. Традицію для повторення записів на визначених сторінках, як це робимо зараз, ми не зауважили. Записи зроблені чорнилом. Іноді писали дату запису, іноді — дату надходження і від кого надійшла книга. Наприклад: “*Inscriptus Catalogo Collegij Leopoliensis Societatis Jesu 1601*”⁶¹, “*Inscriptus Catalogo librorum Collegii Leopoliensis Societatis Jesu 1615.*”⁶², “*Collegii Leopoliensis S. JESU.*”⁶³, “*Bibl. Coll. Leopoliensis S. J. 1636.*”⁶⁴, “*Collegii Leopoliensis S. J. 1636.*”⁶⁵. Знаходимо і записи, в яких можна прослідкувати передачу книг від одного колегіуму до

іншого, як на примірнику, подарованому Юзефом Гловером Каменецькому єзуїтському колегіуму⁶⁶. Ті, в свою чергу, передали дар до місії в Личківцях⁶⁷ (Гусятинський повіт), яка підпорядковувалась Каменецькому колегіуму. Але, як тільки в Львові при університеті ТІ відкрився шляхетський колегіум, засновником та ректором якого став Юзеф Гловер, місія повернула книги Гловеру. Послідовно провенієнції прочитуються так: “*Ex dono P. Josephi Głowier Soc. Iesu Inscriptus Catalogo librorum Collegii Camenecensis Soc. Iesu cum facultate R. Patris Provincialis Anno Domini 1743.*” Іншим почерком занотована відправка книги до Личківців: “*redditus Missioni Liczkowce*”. Тим самим почерком поруч з донаційним записом (1749 р., бо шляхетський колегіум було відкрито 29 вересня 1749 р. чи близько до цієї дати) занотований факт повернення книги: “*in[m] Jo Missioni Liczkowecensi, in vim receptorum hunc Librorum ad Collegium Nobilium Leopoliense*”.

До датованих записів, як доводять їх порівняння з історичними реаліями, слід ставитись з достатньою обережністю. Справа в тому, що дата запису не завжди була датою надходження книги до бібліотеки. Низка виявлених нами книг має записи, датовані 1615 р., у тому числі і дари від архієпископа Я.Д. Соліковського. Але він помер у 1603 р., тобто до того, як фундатор колегіуму мав при закладанні Дому ТІ забезпечити єзуїтів бібліотекою. Скоріше за все, книги були подаровані при заснуванні місії або відкритті резиденції в 1590 р. Підтвердженням цього служить і факт, зафіксований у річних звітах, що вже в 1596 р. при резиденції був призначений префект бібліотеки: “*Residentia Leopolitana. Anno D[omi]ni 1596. mense Julio ... Christophorus Drohobecen[sis] ... Bibliot[h]ecae Praefectus*”⁶⁸.

З цією думкою погоджується і Е. Ружицький, який пише: “початки бібліотеки єзуїтської зазвичай пов’язують із виникненням у 1608 р. місцевого колегіуму. Книгозбірня виникла раніш. Книги походили з дару архієпископа Яна Димитра Соліковського (помер у 1603 р.). Появу книжкового зібрання слід приписувати діяльності місцевої станції в 1584–1590 рр. або резиденції (1590–1607). Збирання книг повинно було бути пов’язане з організацією місіонерської діяльності єзуїтів у південно-східних воєводствах ще перед відкриттям єзуїтської школи в столиці руського воєводства”⁶⁹.

Інший показовий в цьому відношенні провенієнційний запис, датований 1615 р., – дар фундаторки Ельжбети Сенявської. З річних опублікованих звітів-листів видно, що Е. Сенявська в 1610 р.

подарувала бібліотеці велику суму — тисячу золотих: “Mareschalco⁷⁰ est facta potestas, Bibliothecae augendae mille aurei donati”⁷¹. Бібліотечний запис повідомляє: “*Donum Ill[ustrissi]mae Fundatricis. Inscriptus Catalogo librorum Collegij Leopoliensis Societatis JESU 1615.*”⁷². Можна припустити, що записи робилися, коли переписувалися каталоги, що відбувалося неодноразово, або й візит перевіряючого також міг спонукати префекта бібліотеки “навести порядки” — записати книги до каталогу, позначити книги спеціальним написом “inscribere nomen collegij” тощо.

Аналізуючи записи в багатотомних виданнях, зауважуємо, що не в кожному томі робили провенієнційний запис. Так, з 18 т. творів Теофіла Рейно⁷³ тільки на чотирьох є записи: т. 5, т. 6: “*Collegij Leopoliensis Soc. JESU*”; т. 19: “*Bibliothecae Collegij Leopoliensis Soc. JESU*”; т. 20: “*Societatis Jesu*”.

Записи робили для позначення, до якої спеціальної бібліотечки належить примірник (якщо не до загальної). Так, у нашому зібранні стародруків збереглися примірники з записом належності до аптеки колегіуму: “*Pro usu Apothecae Coll. Leopoli. Soc. JESU*”⁷⁴, “*Pro Apotheca Collegij Leopoliensis Societatis JESU*”⁷⁵. На нашу думку, більш близькими до поняття кафедральних бібліотек були бібліотечки професорів. Наприклад, Сатири Ювенала були в книжковому зібранні професора поезії: “*Pro Cubiculo Profess. Poeseos*”⁷⁶. Спеціально для кабінету професора схоластичної теології було придбане тритомне видання теологічних інституцій Е. Сімоннета: “*Pro Cubiculo PP. Professorum Theologiae Scholasticae Comparatus prout continet omnes tres tomos flore[no]s 42 A[nn]o 1742 5. 7bris*”⁷⁷. Провенієнції із записами імен донаторів дають цікавий матеріал для спеціальних досліджень історії бібліотек — як приватних, так і громадських. Записи про купівлю дають фактографічний матеріал для розвідок у книготорговельній справі. Порівнюючи численні примірники з різних бібліотек, можемо стверджувати, що формули подібних записів були ідентичні в багатьох установах у XVII–XVIII ст., наприклад: “*Emptus gross. viginti. Collegij Leopoliensis S. J.*”⁷⁸, у примірнику “*Emptus Leopoli pro Colegio Sandomeriensis Societ. Jesu 1617*”⁷⁹. Записи до спеціальних бібліотечок є підтвердженням інформації Інституцій ТІ про існування розгалуженої системи “кафедральних” та “кабінетних” бібліотечок одночасно з існуванням загальної спільної бібліотеки.

Ще одне зауваження щодо форми провенієнційного запису пов’язано із зміною статусу самої інституції. В 1661 р., згідно з

привілеєм короля Яна Казимира, колегіум отримав статус академії, тобто вищого навчального закладу. Проти появи Львівського університету виступив Ягеллонський університет в Кракові. Останній заблокував на сеймі підтвердження королівського привілею. Від 1673 р. колегіум отримав від генерала Ордену Павла Оливи право надання наукового ступеня з філософії та теології, тобто став прирівнюватися до вищого навчального закладу. Тільки в 1758 р., за підтримки архієпископа Ієроніми Сераковського, король Август III видав ерекційний диплом Львівській академії (18.IV.1758), який підтвердив буллою папа Клемент XIII (24.III.1759)⁸⁰. Теоретично, бібліотека при ньому мала міняти свій статус. Але серед віднайдених примірників колись багатой львівської єзуїтської бібліотеки (на сьогодні виявлені 140 назв стародруків та 87 рукописів у бібліотеках Львова та Польщі, 49 архівних документів за списком, складеним після касації Ордену) тільки на чотирьох є записи про приналежність до бібліотеки Львівського університету. Зокрема, запис після 1742 р.: “*Academiae Leopoliensis Societatis Iesu*”⁸¹; “*Collegii Academici Leopoliensis Soc. JESU. Impensis Biblioth. Anno 1766*”⁸²; один запис належить до університету ТІ: “*Universitatis Leopoliensis. Soc. Jesu*”⁸³; ще один – з бібліотеки колегіуму та університету: “*Inscriptus Bibliothecae Collegii et Universitatis Leopoliensis a R. P. Mathiae Szembek Ejusdem Collegii et Universitatis Rectore Magnifico Anno 1764 die 20 Martii*”⁸⁴. Проте в рукописах теологічних трактатів зустрічаємо назву Сенявіум, від імені фундаторки колегіуму, бібліотеки, костьолу: “*In Collegio Sieniaviano Athaenei Crosnoviani Leopoliensi Societatis Jesu. 1732 in 1733*”⁸⁵.

Крім наведених вище у книгах єзуїтських колегіумів проведення записів на дублюрах чи на форзацах, зустрічаємо записи кріпосних номерів, зроблених чорнилом. У примірниках з Ярославського колегіуму такий номер складається з номера шафи (розміщення було тематичним), номера полицки, порядкового номера на полицці. В львівському колегіумі, за винятком двох випадків, кріпосний номер має дві складові – букву і цифру. У XVIII ст. на книгах почали записувати кріпосні номери, вживаючи слова (із скороченнями) відповідної тематики. Далі, як раніше, цифрами і буквами позначали шафу, місце на полицці. Наочно такі записи можна продемонструвати на багатомовних виданнях. Так, у згаданому вище виданні творів Т. Рейно є записи: [t. 5:] *i O* 7; [t. 6:] *Th[eo]l[og]us J* 7; [t. 8:] *Th[eo]l[og]us K* 7; [t. 10:] *Th[eo]l[og]us L* 7; [t. 11:] *Th[eo]l[og]us M* 7; [t. 12:] *Th[eo]l[og]us N* 7; [t. 13:] *Th[eo]l[og]us*

O 7; [t. 15:] *Th[eo]ll[og]us P* 7; [t. 16:] *Th[eo]ll[og]us Q* 7; [t. 17:] *Th[eo]ll[og]us R* 7; [t. 18:] *Th[eo]ll[og]us S* 7; [t. 19:] *Th[eo]ll[og]us T* 7; [t. 20:] *Th[eo]ll[og]us U* 7. Отже, в бібліотеці Львівського колегіуму це видання знаходилось у розділі “теологія”, займало сьому шафу, місце в шафі відповідно до літер алфавіту. Подібним чином ставили кріпосні номери в Пшемиському колегіумі, і в Самборському, у Кросно: “*Donatus ad eodem Collegio Crosnensi Societatis JESU A.D: 1619. Ad Theologos Scholasticos Sub Num 17.*”⁸⁶, “*Ad Ascetas Nro. 163*”⁸⁷, “*Residentiae [перекреслено]. Collegii Crosnensis Soc. Jesu 1637. Ad Concionatores Nume. 181*”⁸⁸.

Власницьким знаком для книг з єзуїтських колегіумів, монастирських бібліотек є, в ряді випадків, характерний корінець. Львівські книжкові монастирські зібрання, незалежно від оправи (світла свиняча шкіра з тисненнями, брунатна теляча чи паперова оправа на картоні), вирізняються характерним шкіряним корінцем, специфічним його оформленням: різні інституції використовували свої кольори. Так, у монастирі отців реформаторів св. Казимира коричневий корінець зафарбовували в світлий оливковий колір, на якому писали чорною фарбою: у верхній частині — скорочений заголовок, у центрі — кріпосний номер, що складався з літери і цифри. В Ярославському колегіумі — аналогічно, в львівському — на корінець додавали зверху ще коричневий шкіряний корінець. У XVII ст. в Ярославському колегіумі у верхній частині корінця малювали чорну смугу, на цьому тлі білою фарбою писали короткий заголовок. У центральній частині корінця писали червоною фарбою кріпосний номер, який мав три складові. Іноді на корінцях примірників з Ярослава зустрічаємо паперові етикетки. В львівських — на чорній смузі писали жовтою фарбою, а номер — білою в нижній частині корінця, до того ж номери мають тільки один цифровий рахунок. Так, на корінцях вже вищезгаданого видання творів Т. Рейно фарбою проставлені номери (дивно, що ця нумерація не відповідає порядку самих томів) [t. 2:] **84**, [t. 3:] **83**, [t. 4:] **82**, [t. 5:] **67**, [t. 6:] **80**, [t. 7:] **79**, [t. 8:] **78**, [t. 9:] **77**, [t. 10:] **76**, [t. 11:] **75**, [t. 12:] **74**, [t. 13:] **73**, [t. 15:] **71**, [t. 16:] **70**, [t. 17:] **69**, [t. 18:] **68**, [t. 19:] **81**, [t. 20:] **66**. В останні десятиліття бібліотеки єзуїтського колегіуму університету, на зразок перших написів на корінцях, замовляли наліпки з тисненням короткого заголовку книги, а є й такі, що під назвою містять аббревіатуру колегіуму. Такі наліпки із золотавим тисненням CLSJ виявлені на 11 томах⁸⁹ нашого фонду.

На примірниках бібліотек єзуїтських колегіумів суперекслібриси зустрічаємо зрідка. Тиснення шильдами на верхній кришці оправи є на примірниках з Брунсберзького колегіуму. Свій емблемний суперекслібрис мають книги з монастиря босих кармелітів у Львові. Але частіше для оздоблення оправ використовували плакети з популярними сюжетами: “Голова Ісуса Христа у медальоні” з написом: IESUS CHRIST[us] FILIUS DEI VIVI SALVATOR MUNDI REX REGUM ET DOMIN[us] DOMIN[i]; “П’єта” із записом навколо зображення: AVE QUE DE CRUCE SUSCEPISCI ULNIS IESUM; “Діва Марія з Ісусом і лілією” у променистому ореолі; христогорама “IHS” із цитатою з 33 псалма або без неї, у променистому ореолі із зображенням Розп’яття або серця, проколотого трьома цвяхами. Подібні плакети різних розмірів і варіантів виконання трапляються на примірниках і тринітарських, і єзуїтських, і приватних бібліотек. Отже, сюжети, виконані тисненням або у вигляді наліпки, не можуть бути цілком точним орієнтиром при визначенні приналежності книжки до певного зібрання.

Шляхом дослідження власницьких знаків нам вдалося віднайти та визначити приналежність 140 друкованих назв книг, 87 рукописів із бібліотеки Львівського єзуїтського колегіуму. Немає потреби ще раз аргументувати доцільність виявлення, опрацювання та створення баз даних власницьких знаків, які дають широку документальну основу для досліджень кола читацьких зацікавлень, книжкової культури, духовного життя різних верств населення XV–XVIII ст. Вони є безцінним історичним джерелом для реконструкції як особистих бібліотек, так і книгозбірень інституцій. Слід погодитись і прийняти для дослідження історичних збірок українських бібліотек базову тезу, яку окреслили в департаменті культурної спадщини Міністерства культури Польщі: “власницький знак треба збирати, ідентифікувати і робити доступним як всяке інше історичне джерело”⁹⁰.

СКРОЧЕННЯ

- Barw.** Barwinski, Eugeniusz. Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. – Lwów, 1912.– VIII, 25, [2] s.
- C** Copinger W. A. Supplement to Hain’s Repertorium Bibliographicum: In 2 p. – London : Henry Sotheran and Co., 1895–1902. – P. 1; P. 2, Vol. 1–2.

-
- EWoJ** Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995 / Oprac. Ludwik Grzebień SJ przy współpr. zespołu jezuitów. – Kraków, 1996. — XVI, 882 s.: il., [3 k. Il.]
- GW** Gesamtkatalog der Wiegendrucke / Hrsg. von der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke. – Leipzig : Karl W. Hiersemann, 1925–1940. – Bd. 1 – 7; 8, Lief. 1.; Idem / Hrsg. von Staatsbibliothek zu Berlin. Preussischer Kulturbesitz. – Stuttgart : Anton Hiersemann; Berlin : Akad. Verl.; New York : H. P. Kraus, 1972 – . – Bd. 8, Lief. 1–5; Bd. 9, Lief. 1–5; Bd. 10, Lief. 1–5; Bd. 11, Lief. 1–2. – 1972–2003.
- H** Hain, Ludwig. Repertorium bibliographicum, in quo libri omnes ab arte typographica inventa usque ad annum MD typis expressi ordine alphabetico vel simpliciter enumerantur vel adcuratius recensentur : In 2 vol. – Stuttgart : J. G. Gotta; Paris : Jul. Renouard, 1826–1838. – Vol. 1, Ps. 1 – 2; Vol. 2, Ps. 1– 2.
- IBP** Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur = Inkunabuły w bibliotekach polskich : Centralny katalog / Biblioteka Narodowa; Moder. Alodia Kawecka-Gryczowa; Compos. Maria Bohonos, Michael Spandowski, Elisa Szandorowska : In 3 vol. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Ossolineum, 1970–1993. – Vol. 1–2; Vol. [3]: Addenda et indices.
- IGI** Indice generale degli incunaboli delle biblioteche d'Italia / A cura del Centro Nazionale d'Informazioni Bibliografiche : In 6 vol. – Roma : La Libreria dello Stato, 1943 – 1981. – Vol. 1– 3 / Compilato da T. M. Guarnaschelli, E. Valenziani; Vol. 4 / Compilato da E. Valenziani, E. Cerulli; Vol. 5 / Compilato da E. Valenziani, E. Cerulli, P. Veneziani; Vol. 6 / Compilato da E. Valenziani, P. Veneziani. – (Ministero dell'educazione nazionale. Indici e cataloghi. N. S. 1).
- Mads** Madsen, Victor. Katalog over det Kongelige Biblioteks Inkunabler: In 3 Bd. – Kjøbenhavn : Levin & Munksgaard, 1935 – 1963. – Bd. 1–2; Bd.3: Accession 1938–1962. – . Kjøbenhavn, 1963.
- Pol** Polain, Marie-Louis. Catalogue des livres imprimés au quinzième siècle des bibliothèques de Belgique : En 4 t., Suppl. – Bruxelles : Société des Bibliophiles & Iconophiles de Belgique, 1932– 1978. – T. 1 – 4; Supplement.
- VBI** Voullieme E. Die Inkunabeln der Königlichen Bibliothek und

- der anderen Berliner Sammlungen. Ein Inventar. Leipzig 1906; Neuerwerbungen der Jahre 1907–1914; Nachträge und Berichtigungen. Leipzig, 1914; Neuerwerbungen der Jahre 1915–1922. Nachträge und Berichtigungen. Leipzig, 1922. – (Beiheft zum Zentralblatt für Bibliothekswesen 30, 45, 49).
- Макс.** Максименко Ф.П. Першодруки (інкунабули) Наукової бібліотеки Львівського університету: Каталог. – Л., 1958. – 32 с.: фот.
- НБ ЛНУ** Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І.Я. Франка.

¹ Ковальчук Г.І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах. – К., 2004. – С. 344.

² Дубровіна Л.А., Гальченко О.М. Кодикографія української та східнослов'янської книги і кодикологічна модель формалізованого опису рукопису. – К., 1992. – С. 25.

³ Там само. – С. 35–73, 107–145; Дубровіна Л. Кодикологія та кодикографія української рукописної книги. К., 1992. – С. 132–153, 170–174.

⁴ Дубровіна Л.А., Гальченко О.М. Кодикографія. – С. 60, 133.

⁵ Encyklopedia wiedzy o książce. – Wrocław etc., 1971. – XXII s., – Sp. 1627–1628.

⁶ Зубков Н. Иностранные книжные знаки в отделе редких книг ВГБИЛ. – [М., 2001] // http://spoils.libfl.ru/rus/about_catalog.html. – 7 s.: 32 Kb.

⁷ Ковальчук Г.І. Указ. пр. – С. 215.

⁸ *Vincentius Bellocensis*. Speculum historiale. Vol. 3–4. [Strassburg: R-typ. = Adolphus Rusch, ca 1473]. 2°. C 6245 (s.a.); VBl 2131; Pol 3940 (s.a.); Mads 4160 (s.a.); IGI 10315 (ca 1479); IBP 5646; Макс. 39 (НБ ЛНУ інк. 40).

⁹ Kotula R. Ein bisher unbekannter Richenbach-Einband aus der Sammlung der Universitätsbibliothek in Lwów (Polen) // Archiv für Buchbinderei. – 1939. – Š 39. – S. 79–81, 156–157; Hofmann J. Kostbare Bucheinbände der Leipziger Stadtbibliothek und ihre Katalogisierung. – Leipzig, 1940. – S. 22.

¹⁰ Столова Е. Збірка екслібрисів Наукової бібліотеки ЛДУ: проблеми зберігання та опису // Збірник наукових праць відділу рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф.П. Максименка. – Л., 1997. – С. 93–106.: іл.

¹¹ Зубков Н. Указ. соч. – С.1.

¹² Там же. – С. 3.

¹³ Там же. – С. 7.

¹⁴ Там же. – С. 2.

¹⁵ Piekarski K. Superexlibrisy polskie od XV do XVIII wieku. – Kraków, 1929. – Z. 1. – [6 s., 25 fotorepr.]

¹⁶ Sipaytlo M. Polskie superexlibrisy XVI–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki

Uniwersyteckiej w Warszawie. – Warszawa, 1988. – 270 s.: il.; Eadem, O metodzie badań proveniencyjnych starych druków // *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, Z. 1. – S. 1–9; Eadem, Wstęp. W: S. 7–52.

¹⁷ *Cubrzyńska-Leonarczyk M.* Polskie superekslibrisy XVI–XVIII wieku. Centuria druga. Warszawa, 2001. – 272 s.: il.

¹⁸ *Gębarowicz M.* Jan Andrzej Próchnicki (1553 – 1633). Mecenas i bibliofil: Szkic z dziejów kultury w epoce kontreformacji. – Kraków, 1980. – 236 s.: il.

¹⁹ *Różycki E.* Oprawy ksiąg archiwalnych źródłem do historii bibliofilstwa // *Roczniki biblioteczne*. – 1978. – Z. 3/4– S. 423–444, tab. VI.

²⁰ *Kolak W., Marecki J.* Leksykon godeł zakonnych / Ryc. K. Wjaniak. – 1994. – 271 s.: il.

²¹ *Piekarski K.* O zadania i metody badań proveniencyjnych // *Przegląd Biblioteczny* – 1929. – R. 3, z. 3. – S. 388–415.

²² *Kosowski B.* Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków. – Warszawa, 1951.

²³ *Jarzębowski L.* O potrzebie i metodach badań proveniencyjnych // *Studia o działalności i zbiorach Biblioteki Uniwersytetu M. Kopernika*. – Toruń, 1982. – Cz. 2. – S. 101–188.

²⁴ *Bieńkowska B.* Kilka uwag i propozycji w sprawie badań księgozbiorów historycznych // *Studia o Książce*, 1986. – T. 16. – S. 3–17.

²⁵ *Sipayło M.* O metodzie badań proveniencyjnych starych druków // *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, Z. 1. – S. 1–9; Eadem, Wstęp. W: S. 7–52.

²⁶ *Różycki E.* Stan i zadania badań nad dziejami księgozbiorów mieszczan lwowskich XVI – XVII w. // *Roczniki biblioteczne*, R. 23 (1979). – Z. 2. – S. 1–22; Idem, W sprawie opracowań księgozbiorów ... . – S. 136–147; Eadem, *Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku*. – Wrocław, 1994. – 270 s.: il.

²⁷ *Pidtypczak-Majerowicz M.* Badania proveniencyjne w zbiorach starych druków bibliotek naukowych w Polsce i na Białorusi // *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek). Paralele i różnice*. – Katowice, 2004. – S. 457–462.

²⁸ *Pidtypczak-Majerowicz M.* Badania proveniencyjne ... – S. 458.

²⁹ *Paszkiewicz U.* Z warsztatu badań proveniencyjnych. Wybrane znaki własnościowe księgozbiorów prywatnych na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej // *RB*. – 2004. – S. 107

³⁰ *Ibid.* – S. 108

³¹ *Ibid.* – S. 459.

³² З численних каталогів, автори яких наводять провенієнції, тільки за останні роки опубліковані: *Харабадом Р.С.* Каталог палеотипов из фондов ЛНБ им. В. Стефанника АН УССР. – Львов, 1986. – 196 с.: ил.; *Шамрай М.А.* Каталог палеотипов из фондов ЦНБ им. В.И. Вернадского НАН Украины. – К., 1995. – 546 с.: ил.; *Katalog druków XV i XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*. T. 1–2 / Oprac. T. Komender. – Warszawa,

1994–8; *Strutyńska M.* Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. – Toruń, 1995. – 205 s.: il.; *Czech L.* Katalog starych druków w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. – Katowice, 1996. – 230 s.: il. – (Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; N 1582); *Walter L.K.* Katalog der Wiegendrucke der Stiftsbibliothek zu Aschaffenburg. – Würzburg, 1999. – 448 S.: il.

³³ *Bieñkowska B.* Kilka uwag i propozycji w sprawie badań księgozbiorów historycznych // *Studia o Książce*. – 1986. – T. 16. – S. 3–17; Eadem, Inwentarze księgozbiorów prywatnych jako źródło do badań nad dziejami czytelnictwa // *Ibid.* – 1989. – T. 18. – S. 65–76.

³⁴ *Lewicka-Kamińska A.* Renesansowy księgozbiór Mikołaja Czepla w Bibliotece Jagiellońskiej // *Książka w dawnej kulturze polskiej*. – Wrocław, 1956. – T. 7; *Truskolaska E.* Burmistrz siedemnastowiecznej Warszawy Karol Zabrzecki i jego księgozbiór // *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi. Zbiory rozproszone*. – Warszawa, 1993. – S. 121–151; *Савельева Е.А.* Книги из библиотеки польского короля Сигизмунда Августа: Каталог. – СПб., 1994. – 150 с.: ил.

³⁵ *Żurkowa R.* Biblioteka Kaspra Guttetera rajcy krakowskiego z przełomu XVI i XVII wieku // *Roczniki biblioteczne*. – R. 11 (1967). – Z. 1–2. – S. 63–82; *Różycki E.* Inwentarz książek lwowianina Ludwika Waleriana Alembeka z 1704 roku // *Roczniki biblioteczne*. – R. 40 (1996). – Z. 1–2. – S. 111–138; Idem, Inwentarz księgozbioru mieszczańskiej rodziny ze Lwowa z 1648 R. Przyczynek do historii cen książek // *Roczniki biblioteczne*. – R. 41 (1997). – Z. 1–2. – S. 153–166; *Булатова С.О., Біленький Є.А.* Матеріали з історії бібліотеки баронів де Шодуар у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (архівна та рукописна спадщина) // *Рукописна та книжкова спадщина України*. – К., 2000. – Вип. 6. – С. 56–74.

³⁶ *Rudnicka J.* Biblioteka Ignacego Potockiego. – Wrocław, 1953. – 90 s.: il. – (Książka w dawnej kulturze polskiej. T. 4 / Biblioteka Narodowa. Instytut badań literackich); *Strutyńska M.* Inkunabyły proveniencji Chojnickiej w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu // *Studia o działalności i zbiorach Biblioteki Uniwersytetu M. Kopernika*. – Toruń, 1982. – Cz. 2. – S. 57–73; *Kawecka-Gryczowa A.* Biblioteka ostatniego Jagiellona. Pomnik kultury renesansowej. – Wrocław, 1988. – 342 s., 56 il.; *Gwioździk J.* Księgozbiór benedyktynek klasztoru pw. Wszystkich Świętych: Katalog starych druków. – Katowice, 2004. – 380 s.: il. – (Biblioteka Śląska; Vol. 7); *Булатова С.О.* Бібліотека Яна Станіслава Яблоновського в Підкамені та її книжки у складі родового зібрання Яблоновських у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. – К., 2000. – Вип. 5. – С. 48–58; *Вона ж.* Обзор изданий второй половины XVI века книжного собрания Яблоновских // *Рукописна та книжкова спадщина України*. К., Вип. 4. – С. 233–261; *Ціборовська-Римарович І.О.* Бібліотека Вишневецького замку та її книжки у відділі стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імена В.І. Вернадського // *Там само*. – С. 193–211.

³⁷ *Różycki E.* W sprawie opracowań księgozbiorów mieszczańskich dawnej

Polski. Uwagi metodologiczne na margenesie badań nad kolekcjami lwowskimi // *Studia bibliologiczne*. – Katowice, 1997. – T. 10. – S. 138. – (Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego, N 1618).

³⁸ Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. – Lwów, 1912.

³⁹ Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich Z. Czarneckiego mieszkających się obecnie w Baworovianum. – Lwów, 1929. – XV, 139 s., [29 ryc.].

⁴⁰ *Kotula R.* Ein bisher unbekannter Richenbach–Einband ... .

⁴¹ *Jędrzejowska A.* Zbiór zapisów proveniencyjnych: Z materiałów Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego, [1920–1938]. НБ ЛНУ рук. 3453 II.

⁴² *Eadem*, Materiały do katalogu rękopisów. – Lwów, [ante 1939]. НБ ЛНУ рук. 3456 IV.

⁴³ Katalog iinkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. Przybytki z lat 1923–1938 / Oprac. A. Jędrzejowska, R. Kotula. – Lwów, 1938. – 52 s., 4 ryc. НБ ЛНУ рук. 1511 III.

⁴⁴ *Piekarski K.* Inkunabuły i Polonica XVI wieku w bibliotece katedralnej we Lwowie // *Silva rerum*. – 1929. – Z. 5. – S. 60–72.

⁴⁵ *Denis M.* Die Merkwürdigkeiten der k. k. garellischen öffentl. Bibliothek am Theresiano: In 2 Bd. – Wien, 1780.

⁴⁶ *Denis*. Merkwürdigkeiten. Bd.2. – S. 682, № 594.

⁴⁷ *Jacquin, Nicolaus Josephus.* Hortus botanicus Vindobonensis, seu plantarum rariorum, quae in horto botanico Vindobonensi, augustissimae Mariae Theresiae ... Regia ... exstructo ... : In 3 vol. – Wien: Leopoldus Ioannus Kaliwoda, 1770. – Exemplar 4. – (НБЛНУ 17206 IV).

⁴⁸ «Catalogus Bibliothecae Garellianae Collegii Regii Theresiani ...Vol. 1, 1766». – Арк. 356v.

⁴⁹ «Catalogus Bibliothecae Academiae Leopoliensis ... ». – Vol. 2.– Арк. 273.

⁵⁰ «Inventarium C. R. Bibliothecae Universitatis Leontopolitanae ... ». – Vol. 5. – Арк. 51.

⁵¹ *Różycki E.* Książka polska ... – S. 170; *Idem*, Збірка Библиотеки Львівського кафедрального костьолу НБ ЛНУ // *Енциклопедія Львівського університету: Наукова бібліотека: Матеріали до енциклопедії*. – Л., 2005. – С. 68–69.

⁵² *Можарова Г.А.* Власницькі записи на примірниках з бібліотеки Львівського кафедрального костьолу...: Картотека. – Львів, 1996–2000. – Рукопис, НБ ЛНУ.

⁵³ Автори майбутнього каталогу – колеги з Сілезької бібліотеки Е. Ружицький, Й. Гвюздик.

⁵⁴ *Relacje arcybiskupów lwowskich 1595–1794* / Wyd. T. Długosz. – Lwów, 1937. – S. 13–45.

⁵⁵ *Ibid.* – S. 25.

⁵⁶ *Różycki E.* Książka polska i księgozbiory we Lwowie.

⁵⁷ *Relacje arcybiskupów ...* – S. 24.

⁵⁸ *Idem.*

⁵⁹ *Draudius Georgius*. Bibliotheca classica, sive (НБ ЛНУ 63705 II) Catalogus officinalis, in quo singuli singularum facultatum ac professionum libri, qui in quavis fere lingua extant ... ordine alphabetica recensentur: In 3 ps., in 2 vol. – Francofurti [Frankfurt am Main]: apud Nicolaum Hoffmannum; impen. Petri Kopffij, 1611. 4° (НБ ЛНУ 63705 II).

⁶⁰ *Baronius Caesar*. Martyrologium Romanum ad novam kalendarii rationem et ecclesiasticae historiae veritatem restitutum / Gregorii XIII. Pont. ... iussu editum. [Acc.:] Notationes atque Tractatio de Martyrologio Romano Caesare Baronio Sorano ... . – Ed. 2. – Antverpiae [Antwerpen]: ex off. Christophori Plantini, 1589. 2°. – (НБ ЛНУ 2840 IV).

⁶¹ Там само, тит. арк.

⁶² *Nicephorus Callistus*. Ecclesiasticae Historiae, libri 18 / Opera, studio, e graeco in lat. transl., scholiis et marginem ... Ioannis Langi. ... Adieciimus quoque ... Magni Aurelii Cassiodori Tripartitam ... . – Paris: apud Sebastianum Nivellium, 1573. 2°. (НБ ЛНУ 3896–7 IV).

⁶³ *Penzinger Sebastianus Henricus*. Additamentum quadripartitum super omnes Dominicas Triplicis concionis boni ordinis totius Anni. [Acc.:] ENCOMIA B. Mariae Virginis. – Nürnberg, 1730. – 4°. – (НБ ЛНУ 3199 II).

⁶⁴ *Prateolus Gabriel Marcossius*. De vitis, sectis et dogmatibus omnium haereticorum, qui ad orbe condito, ad nostra usque tempora, ... authorum ... elenchus alphabeticus veterum. – Coloniae [Köln]: Guarinus Calenius et haeredes Joannis Quertel; Typ. Godefridi Kempensis, 1581. 4°. – (НБ ЛНУ 3476 II).
Torniellus Augustinus. Annales Sacri et Profati, ab orbe condito, ad eundem Christi passione redemptum, cum Sacrosanctae Scripturae et Ethnicorum collatis ... . Opus illustr. cardinalis Baronij Annalibus ... . Cum figuris aeneis : In 2 vol. – Francofurti [Frankfurt]: apud Joannem Theobaldum Schon Wetterum, 1611. 2° (НБ ЛНУ 4112 IV).

⁶⁵ QUAESTIONES mercuriales super regulis iuris. – Venezia: Bernardinus Stagninus, 8.VIII.1499. 2°. Н *1064; GW 1741; IBP 327; Barw 17. (До 1943 р. зберігалась в бібліотеці Львівського університету: "Incunabula typographica № 36").

⁶⁶ *Barzia J, de*. Compendium excitatoris Christiani ..., quo Peccator quamvis obduratus, per Exhortationes Sacras, e selectissimis Divinarum Scripturarum locis, Doctrina Morali ac Catechetica, Antiquitate, et Historia cum Ecclesiastica ... / [Lingua primum Hispana vulgatum ipsomet ... ex Germanice non ita pridem] ... Latine versum a Petro Gummersbach SJ; Sculp. Io. Iac. Sartor. – Coloniae [Köln]: apud Servatium Noethen, 1724. 4° (НБ ЛНУ 3024 II).

⁶⁷ EWoj, s. 363.

⁶⁸ Catalogus brevis Poloniae, 1590–1636. Pol. 43, f. 12r. Римський Архів Товариства Ісуса (Рим).

⁶⁹ *Różycki E*. Problematyka książki w wielonarodowościowym Lwowie w okresie renesansu i baroku // Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek). Paralele i różnice. – Katowice, 2004. – S. 65. –

(Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Seria: Bibliotekoznawstwo i Informacja naukowa). (Переклад автора).

⁷⁰ У звіті її називають пані маршалкова; відомо, що через скромність вона не бажала, щоб навіть на наріжному камені костьолу єзуїтів, на який вона зробила значний вклад, було викарбувано її ім'я.

⁷¹ *Litterae annuae Societatis Iesu anni 1610.* – Dillingen: apud viduam Ioannis Mayer, s.a. – P. 416.

⁷² *Binius Severinus.* Concilia generalia et provincialia, quaecunque reperiri potuerunt, item Epistolae Decretales et Romanor. Pontific. Vitae ... historica methodo disposita : In 4 t. – Colloniae Agrippinae [Köln]: apud Ioan. Gymnic. et Anton. Hierat., 1606. 2° (НБ ЛНУ 3095 IV).

⁷³ Raynaud Theophilus. [Opera omnia, tam hactenus inedita, quam alias excusa, longo Authoris labore aucta et emendate. Acc.: t. complectens indices septemdecim ... :] In 20 t. / Simulacrum authoris per Ger. Andran. – Lugduni [Lyon]: sump. Horatii Boissat et Georgii Remeus, 1665. 2° (НБ ЛНУ 3103 IV).

⁷⁴ Ali ibn al-Abbas, al-Majusi al-Arrajani (Hali Abbas). Liber totius medicinae necessaria continens quem sapientissimus Haly filius Abbas discipulus Abimeher Moysi filii Seiar edidit / a Stephano ... ex Arabica lingua in Latinam ... reductus; a ... Michaele de Capella ... fecundis sinonimis ab eo collectis et diversis autoribus ab eo collectis illustratus summaque diligentia impressus. – Lugduni [Lyon]: typ. Iacobi Myt, 1523. 18–23.III. 4° (НБ ЛНУ 21998 I).

⁷⁵ *Libavius Andreas.* Alchemia, ... opera e dispersis passim ... auctorum ... exemplis, ... praeceptis collecta ... . – Francofurti [Frankfurt am Main]: impen. Petri Kopffij, excud. Iohannes Saurius, 1597. 4°.

Commentationum metallicarum, libri quatuor de natura metallorum, Mercurio philisophorum, azotho, et lapide seu tinctura physicorum conficienda ... . – Francofurti ad Moenum [Frankfurt am Main]: impen. Petri Kopffij; in off. typographica Iohannis Saurij, 1597. (НБ ЛНУ 14479 II).

⁷⁶ *Juvenalis Decimus Junius.* Satyrae, cum quatuor commentariis per Antonium Mancinellum, [et Sabinum, Domitium Calderinum, Georgium Merulam, Georgium Vallam]. – Venetiis [Venezia]: per Joannem Tacuinum de Tridino, 1501. 1.XII. 2° (НБ ЛНУ 47166 III).

⁷⁷ *Simonnet Edmund.* Institutiones theologicae ad usum seminariorum. – Venezia: ex typ. Balleoniana, 1731. 2° (НБ ЛНУ 3245 IV).

⁷⁸ *SAVONAROLA Ioannes Michael.* DE PULSIBUS, urinis et egestionibus. – Venezia: Christophorus de Pensis, 10.II.1497. 2°. НС *14491; IBP 4937; Barw 183. (До 1943 зберігалась у НБ ЛНУ інк. 79).

⁷⁹ *Cassiani Ioannes.* De institutis renuntantium Libri XII. Colletiones Sanctorum Patrum XXIV. – Lugduni [Lyon]: sump. Petri Landry, 1606. 8° (НБ ЛНУ 162 I).

⁸⁰ EWoj, s. 379.

⁸¹ Там само, тит. арк.

⁸² *Houdry Vincent.* Bibliotheca concionatorum theologica / Opus Gallico

in Latino translatum: In 5 t. – Augsburg – Innsbruck: Joseph Wolff, 1764. 2° (НБ ЛНУ 3274 III).

⁸³ Rongaglia Constantino. Natalis Alexandri Historia ecclesiastica V. et N. Testamenti ... dissertationes historiae, chronologiae, criticae, dogmaticae: In 9 t. Ed. novis. – Paris: Sivan de Grassortis: expens. Thomae Bettinelli Veneti, 1742. 4° (НБ ЛНУ 31 II).

⁸⁴ *Calini Cesar*. Lezioni sacre, e morali sopra. T. 1–9. – Venezia: presso Gio. Vartista Recurti, 1720 – 1725. 8° (НБ ЛНУ 3995 I)

⁸⁵ Tractatus Theologicus de Angelis, Fine ultomo et Actibus Humanis ... . Рукопис, 1732–1733 р., арк. 293–359 зв., 19,5 x 15 см. – Библиотека Духовної семінарії в Любліні. *Wojtyśka H.D.* Katalog rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego w Lublinie // Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. – 1974–1975. – Т. 28–30. – N 444 (4).

⁸⁶ *Thoma Aquinus*. Summa sacrae Theologiae. Ps. 3. – Lyon: Apud Stephanum Michaellem, 1588. 2° (НБ ЛНУ 3241 IV)

⁸⁷ (НБ ЛНУ 2322 I):

⁸⁸ (НБ ЛНУ 3501 II)

⁸⁹ Видання: *Bury Guillaume*. Romanorum pontificum brevis notitia ritus ecclesiasticos ... . Acc.: Onomasticon vocum obscuriorum, quae in Missali, Breviario, Martyrologio Romano, et hac Notitia continentur / Scul. And. Ehman. Ed. 4. – Augustae Vindel. [Augsburg]: sump. Philippi et Martini Veith fratrum, 1734. 4° (НБ ЛНУ 163 I); *Halden Ioannes Baptista*. Ephemerologium ecclesiastico-rubicisticum novum, continens singularia Dominicarum ac Feriarum, nec non Festorum ac Profestorum, seu Vigiliarum, diversis temporibus ac locis ... per anni ..., aphorismos cuiuslibet diei Officium ... : Pro totius venerabilis cleri ad breviarium ac Missale Romanum ... : In 3 ps. – Brixinae [Brixen]: typ. et sump. Josephi Schuechegger, 1717. 4° (НБ ЛНУ 3325 II); *Vazquez Bellomontani, Gabriel*. Commentariorum ac disputationum in partes Sancti Thomae ... : In 8 t. / Fecit Gr. Huret. Ed. novis. – Lyon: sump. Jacobi Cardon, 1631. 2° (НБ ЛНУ 3099 IV); *Vazquez Bellomontani, Gabriel*. Opuscula moralia ad explanandas aliquot quaestiones Secundae Secundae D. Thomae concinnata, ... : necnon Paraphrasis et compendiarum explicatio ad nonnullas Pauli Epistolas opus valde necessarium ad omnes disputationes Theologicas ... in D. Thomam octo volu. comprehensas. Ed. novis. – Lyon: Sump. Jacobi Cardon, 1631. 2° (НБ ЛНУ 3098 IV).

⁹⁰ *Paszkievicz U.* Z warsztatu badań. – S. 107.